
მიხეილ ბარნოვი
ისტორიის დოქტორი, ასისტენტ პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საზღვრის გაქრობა მონტანაში
(1864-1889)

ისევე როგორც კანზასში, არიზონაში, ნებრასკასა თუ ტექსასში მონტანას ტერიტორიაზე საზღვრის (საზღვარი –ამერიკელი ახალმოსახლეების მიერ განაშენიანებული ტერიტორიის უკიდურესი საზღვარი, რომლის მიღმა ველური ბუნების ტერიტორები და ინდიელთა სამოსახლო იწყებოდა) ეპოქის დასასრული რამდენიმე ფაქტორის ერთობლიობამ განაპირობა: მომთაბარე ინდიელთა რეზერვაციაში დასახლება, აღმოსავლეთ შტატებთან დამაკავშირებელი საკომუნიკაციოსისტემის განვითარება, ბიზონების ჯოგების გაქრობა, სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება, მონტანაში რკინიგზის, შემდეგ კი ავტომობილის გამოჩენა, რელიგიური, და საგანმანათლებლო ინსტიტუტების ჩამოყალიბება, სოფლის მეურნეობის განვითარება, ტერიტორიის ეკონომიკური განვითარება. თუმცა სპეციფიკური გეოგრაფიული მდებარეობის გათვალისწინებით, მონტანაში საზღვრის გაქრობის პროცესი გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდებოდა.

1864-1889 წლებში მონტანაში საზღვრის გაქრობის თანმდევი სოციალური რეალობის ტრანსფორმაციის შესწავლა სხვადასხვა ჭრილშია შესაძლებელი. წიანმდებარე სტატიაში მონტანაში საზღვრის გაქრობის ისტორია გეოგრაფიული პერსპექტივიდანაა გაანალიზებული. შორეული დასავლეთის გეოგრაფიული გარემო, ბუნებრივი პირობები და მდებარეობა განსაკუთრებულ გავლენას ახდენდა მონტანაში საზღვრის გაქრობის პროცესსა და ადმინანთა ცოხვრების ყველა სფეროზე. მონტანაში საზღვრის ეპოქის გაქრობის პროცესის შესწავლისას გეოგრაფიული ფაქტორის როლის გააზრება მნიშვნელოვანია. მონტანას ფიზიკურ-გეოგრაფიული და ეკონომიკურ-გეოგრაფიული გარემო განაპირობებდა მონტანაში საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში

მიმდინარე ცვლილებებს. ამგვარად, სტატიაში ძირითადი ყურადღება დაეთმო საზღვრის გაქრობის პროცესზე გეოგრაფიულ ფაქტორის გავლენას.

მონტანამ ორმოცდამეერთე შტატის სტატუსით კავშირს 1889 წელს შეუერთდა. ამ დროისთვის ის უკვე დაკავშირებული იყო აღმოსავლეთთან და ამერიკის დიდ ქალაქებთან. თუმცა სულ რაღაც ოცდახუთი წლით ადრე, 1864 წელს, როდესაც შეიქმნა მონტანას ტერიტორია, ის იყო ცივილიზაციისგან ძალიან შორს მდებარე, მიუვალი და გამოუკვლევ მიწა.

დიდი დაბლობების ჩრდილოეთ ნაწილი რომელიც მონტანას აღმოსავლეთით მდებარეობს ამერიკის დასავლეთის შიდა ტერიტორიების აღმოჩენებისა და დასახლებისთვის დიდი ბარიერს ქმნიდა. მტრულად განწყობილი ინდიელების ფაქტორი, მოშიშვლებული სტეპები, სწრაფი და ბობოქარი მდინარეები, რომლებიც დასავლეთიდან აღმოსავლეთისკენ ხელს უშლიდა მისურის ზემო წელში, მონტანას მისადგომებთან მონაპირე ახალშენების გაჩენას. მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრამდე მონტანა საინტერესო იყო მხოლოდ ბეწვეულზე მონადირეთათვის და წყნარი ოკეანისკენ არარსებული სამდინარო გასასვლელის მაძიებელთათვის.

კონტინენტურ შერთებულ შტატებში მონტანა ამერიკელების მიერ ათვისებული ძველი დასავლეთის ერთ-ერთი უკანასკნელი ტერიტორიაა. დიდი დაბლობები, მომთაბარე ინდიელები, სატრანსპორტო საშუალებების სიცმირე, სასაზღვრო რეგიონისთვის დამახასიათებელი უკანონობა განიზიდავდა ყველას, გარდა ერთი მუქა გაბედული პიონერებისა, რომელთაც უმეტესად ოქროსა და ვერცხლის მოპოვების სურვილი ამოძრავებდათ.

მონტანაში მიმდინარეობდა აშშ არმიის ინდიელებთან ერთ-ერთი უკანასკნელი სამხედრო დაპირისპირებები ქვეყანაში. შესაძლებელია ითქვას, რომ არიზონასთან ერთად სწორედ მონტანაში დასრულდა თეთრკანიანი ახალმოსახლეებისა და თავისუფლადმცხოვრები ადგილობრივი ტომების დრამატული მრავალწლიანი ურთიერთობების ისტორია. მონტანაში თითქმის 1880 წლამდე შემორჩნენ მომთაბარე ინდიელები და მეომრები. როდესაც 1860-70-იან წლებში მონტანაში მადაროელები ჩავიდნენ ის კვლავ რჩებოდა ყველაზე დიდი ტერიტორიად ქვეყანაში, რომელსაც

ინდიელები ფლობდნენ. მონტანაში გადიოდა ერთ-ერთი უკანასკნელი საზღვარი ცივილიზებულ ქალაქებსა და ინდიელებით დასახლებულ ტერიტორიას შორის.

1860 წლისთვის მონტანაში მეჩხერად გაჩენილი მონაპირე ახალშენების დასავლეთით გადაჭიმულ თავისუფალ მიწებზე ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტზე მოზინადრე ბიზონების უკანასკნელი დიდი ჯოგები ბალახობდნენ. „ინდიელთა ქვეყანა“ მოიცავდა დასავლეთ დაკოტას, მონტანას აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ ვაიომინგს. აღნიშნული ტერიტორია ჯერ კიდევ წარმოადგენდა ადგილობრივი ინდიელების: ქროუს, სუს, ჩრდილოეთ შაიენების, ბლექფითების მშობლიურ მიწებს.

მონტანა შესაძლოა ბევრისთვის მთებთან ასოცირდება და მთიან მხარესაც ნიშნავს, მაგრამ რეალურად შტატის ტერიტორიის ორ მესამედს დაბლობები მოიცავს, მთის მასივებს კი მხოლოდ ერთი მესამედი უკავია მიუხედავად იმისა, რომ მონტანა როკის მთიანეთის ჩრდილოეთ ნაწილს მოიცავდა და არა სამხრეთს, როგორც კოლორადო, მისი ადრეული ისტორია მაინც ძალიან ჰგავს კოლორადოს განაშენიანების ისტორიას. მონტანაში ახალმოსახლეთა ჩამოსვლა იქ ოქროს აღმოჩენამ განაპირობა. შორეული მონტანასკენ მიმავალ ოქროსმაძიებლებს მეზობლადმდებარე კოლორადოს ოქროს ციებ-ცხელებიც მაგალითიც აძლევდა სტიმულს. მონტანაში ძვირფასი ლითონის მაძიებელთა საცხოვრებელი ბანაკები ისევე მალე შენდებოდა, როგორც ქრებოდა. ამგვარად, ოქროს ციებ-ცხელებამ მონტანას ადრეული ისტორია განსაზღვრა. თუმცა კოლორადოსგან განსვავებით, მითქმა-მოთქმა მონტანაში ოქროს არსებობის შესახებ მხოლოდ 1850-იან წლების დასაწყისიდან გავრცელდა. მონტანას იზოლირებული გეოგრაფიული გარემო, ორეგონის ბილიკსა და დანარჩენი ტრანსკონტინენტური სატრანსპორტო არხებისგან მოშორებული მდებარეობა მონტანაში ახლამოსახლეების ჩასვლის შესაძლებლობას მინიმუმამდე ამცირებდა. უგზოობის პირობებში მონტანაში მხოლოდ ბეწვეულით მოვაჭრეები და მაუნთინმენები ჩადიოდნენ. აქა-იქ მიმოფანტული პატარა სავაჭრო პუნქტები და მისიები დასვალეთისკენ მიგრაციის ძირითად არტერიებთან და დანარჩენ საზღვართან სუსტად იყვნენ დაკავშირებული და მონტანა საზღვრის ეპოქის გაქრობამდე რჩებოდა ძველი დასავლეთის პერიფერიად.

ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ კოლონიზაციის ადრეული პერიოდის მონტანაში დასახლებისთვის ბარიერს უფორ მეტად ქმნიდა მანძილი და გეოგრაფიული მდებარეობა, ვიდრე ინდიელთა წინააღმდეგობის ფაქტორი, როგორც, თუნდაც, არიზონას შემთხვევაში, სადაც აპაჩები მომთაბარეობდნენ. თუმცა ინდიელთა წინააღმდეგობის ფაქტორის დამცრობა არაა მართებული, მითუფრო, რომ მონტანამდე და მონტანას ტერიტორიაზე ჩრდილოეთ დაბლობების ორი მომთაბარე კულტურა არსებობდა: სუ და შაიენები.

რამ განაპირობა ოდესღაც მიუდგომელი, ინდიელებით დასახლებული, „ველური მონტანას“ შტატად ჩამოყალიბება და საზღვრის გაქრობა? 1889 წელს მონტანას კავშირში შესვლა დასავლეთის ათვისების პროცესის კულმინაციას წარმოადგენდა. მონტანაში საზღვრის გაქრობა ამერიკის ისტორიაში გეოგრაფიული გარემოს, საზოგადოების, ეპოქის ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფი და დრამატული ტრანსფორმაციის მაგალითია.

1880-იანი წლების დასასრულისთვის მონტანას ნომადებს და არც დიდი დაბლობის სხვა ინდიელებს რეზერვაციის გარეთ ცხოვრების შესაძლებლობა პრაქტიკულად ამოწურული ჰქონდათ, რადგან ამ დროისთვის მათი საარსებო წყარო, ბიზონები ამერიკელებმა და დაავადებებმა თითქმის მთლიანად გაანადგურეს.

მონტანაში საზღვრის ეპოქის დასრულება განაპირობა ბიზონებისა და „ველური ინდიელების“ გაქრობამ, საკომუნიკაციო სისტემის განვითარებამ, საგანმანათლებლო და რელიგიური და სოციალური ინსტიტუტების განვითარებამ. 1864 წელს ჩამოყალიბებული მონტანას ტერიტორია ინდიელების კარვებისა და ოქროსმადიებელთა ქოხების დასახლებას წარმოადგენდა. ადგილობრივი ინდიელები მომთაბარე თვითმყოფად ცხოვრების წესს მისდევდნენ, მადარლოეთა დასახლებებში საზღვრისთვის დამახასიათებელი კრიმინალი იყო გავრცელებული, ხოლო ახალშენებში კი სახალხო სამართალი, ვიჯილანტიზმი მოქმედებდა. მიუხედავად ამისა, მონტანა ძალიან მალე გადაიქცა ცივილიზებულ შტატად და ძველი დრო წარსულს ჩაბარდა. თითქმის ერთ თაობაში გაქრა საზღვრის ეპოქისთვის დამახასიათებელი მარტივი, სადა ცხოვრების წესი, რომელიც ჩაანაცვლა ინდუსტირული ეპოქის საზოგადოებამ და ეკონომიკამ. მეოცე საუკუნის ტექნოლოგიურმა განვითარებამ, ურბანიზაციამ,

ემიგრაციამ სამუდამოდ შეცვლა მონტანას სტეპებში ცხოვრების სურათი. ტერიტორიად ჩამოყალიბებიდან ოცდახუთი წლის შემდეგ მონტანას ძნელად თუ იცნობდით, სიღრმისეული ცვლილებებმა მონტანა სრულიად შეცვალა: ბიზონების თვალუწდენელი ჯოგები გაქრა, ინდიელები რეზერვაციებში ცხოვრობდნენ, კონტინენტის ერთ დროს ყველაზე სახელოვანი მეომრების სტეპებში ათიათასობით სული საქონელი და ცხვარი ბალახობდა, ბიუთი მდიდარ და დიდ ქალაქად გადაიქცა, რკინიგზამ და პრესამ კი შორეული რეგიონი მსოფლიოს დაუკავშირა.

ამგვარად, რკინიგზის გაყვანასთან ერთად მონტანა ამერიკის დიდ ქალაქებს დაუკავშირდა ხოლო საზღვარი წარსულს ჩაბარდა. მონტანას დაბლობებზე ბიზონების ნადირობის ბოლო ეპიზოდებსა და მომთაბარეთა თავისუფალი ცხოვრების უკანასკნელ დღეებს მოესწრო მწერალი ჯემს ვილარდ შულცი, რომელიც იმ პერიოდში ინდიელებთან ერთად ცხოვრობდა. ავტობიოგრაფიული ჟანრის წიგნში მან კარგად ასახა საზღვრის გაქრობის პროცესი და ძველი მონტანას გაქრობა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Paul O'Neil, The End and the Myth, Time-Life Books, Alexandria, Virginia, 1979.
2. Clark C. Spence, Montana a Bicentennial History, W.W. Norton and Company ,Inc., New York, 1978.
3. Mark H. Brown, W.R. Felton, Montana, The Frontier Years, L.A. Huffman, Photographer of the Plains, Henry Holt and Company, New York, 1955.
4. D.W. Meinig, The Shaping of America, A geographical Perspective on 500 years of History, v3, Yale University Press, New Haven, 1998.
5. Aaron Parrett, Montana: Then and Now, Bangtail Press, Bozeman, 2014.

Mikheil Barnovi

PhD, Assistant Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Vanishing Frontier in Montana

(1864-1889)

Summary

When Montana Territory was established in 1864, it was a land of Indian tepees. Most of the plains of Montana were unsettled during 1860ies. The last frontier was vast stretch of open country in Eastern Montana, homeland for Crows, Cheyennes, Sioux, Blackfeet and last herds of buffalo. As American settlers pushed westward and reached plains of Montana, they inevitably came into conflict with Indian tribes that had long been living on the land.

Colonization of Montana proceeded slightly later. Montana's development was initiated by the miners from the first gold diggings of 1862. Main obstacle for rapid colonization of Montana was the fact that it was remote. Montana was huge block of land and its population tripled in the 1880s. When Prospective gold-diggers flooded into the Rocky Mountains, the relentless pace of continental expansion inevitably heightened conflicts with Indians. In Montana the Blackfoot and Crow were forced to leave their tribal lands. Montana was the setting of the final episodes of the Indian Wars.

Relocation of Indian, new cities, churches, newspapers, schools and farming changed Montana forever. Railroads linked once isolated Montana with the rest of the world. End of Indian Wars, destruction of buffalo cause disappearing of frontier and old Montana. Transformation of Montana form wilderness to statehood took place during 1864-1889.